עין משפט נר מצוה

נו א מיי' פ"י מהל' בית הבחירה הל"ד:
נח ב ג מיי' פי"ב מהל' שמיטה ויובלות הלכה טו:
ד [מיי' שם ופ"ו מהל' תרומות הל"ט ופ"ו מהל' בית הבחירה הל' טז]:
נט ה מיי' פ"י מהל' שמיטה ויובלות הל"ח:

אמר אביי הכי קאמר עד גמלא בגליל עד גדוד בעבר הירדן וחדיד ואונו וירושלים ביהודה רבא אמר גמלא בגליל לאפוקי גמלא דשאר ארצות גדוד בעבר הירדן לאפוקי גדוד דשאר ארצות אינך דלא איכא דכותייהו לא איצטריך ליה וירושלים מי מיחלט בה [א] והתניא [א]עשרה דברים נאמרו בירושלים [א]אין הבית חלוט בה אמר רבי יוחנן כירושלים דמוקפת חומה מימות יהושע בן נון ולא כירושלים דאילו ירושלים אין הבית חלוט בה ואילו הכא הבית חלוט בהן רב אשי אמר לאו [ב]אמר רב יוסף תרי קדש הוו ה"נ תרי ירושלים הוו תניא [ב] [ג]ר' ישמעאל בר' יוסי [ד]למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום אבל ראשונות בטלו משבטלה [ג] קדושת הארץ קסבר [ה]קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא ורמינהי [ו]א"ר ישמעאל בר' יוסי וכי אלו בלבד היו והלא כבר נאמר ששים עיר כל חבל ארגוב כל אלה ערים בצורות אלא למה מנו חכמים את אלו שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקידשום קידשום הא אמרינן [ד] דלא צריך לקדושינהו אלא [ה] מנאום ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל מצות הללו נוהגות בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא איבעית אימא תרי תנאי ואליבא דר' ישמעאל ואיבעית אימא חד מינייהו ר' אלעזר בר יוסי אמרה [ז]דתניא ר"א בר יוסי אומר אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן מאי טעמא דמ"ד קדושה ראשונה [ו] קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא דכתיב ויעשו [ח]בני הגולה השבים מן השבי סוכות וישבו בסוכות כי לא עשו מימי [ז] יהושע בן נון כן בני ישראל וגו' ותהי שמחה גדולה מאד אפשר בא דוד ולא עשו סוכות [ח] עד שבא עזרא אלא מקיש ביאתם בימי עזרא לביאתם בימי יהושע מה ביאתם בימי יהושע מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה אף ביאתן בימי עזרא מנו שמיטין ויובלות וקדשו ערי חומה [ט] ואומר והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה מקיש ירושתך לירושת אבותיך מה ירושת אבותיך בחידוש כל דברים הללו אף ירושתך בחידוש כל דברים הללו ואידך דבעי רחמי על יצר דעבודה זרה ובטליה ואגין זכותא עלייהו כי סוכה והיינו דקא קפיד קרא עילויה דיהושע דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא כתיב ישוע בשלמא משה לא בעא רחמי דלא הוה זכותא דארץ ישראל אלא יהושע דהוה ליה זכותא דארץ ישראל אמאי לא ליבעי רחמי והא כתיב אשר ירשו אבותיך וירשתה הכי קאמר כיון דירשו אבותיך ירשת [י] את ומי מנו שמיטין ויובלות השתא משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט מנשה בטלו יובלות [יא] עזרא דכתיב ביה כל הקהל כאחד ארבע רבוא אלפים [ט]ושש מאות וששים הוה מני דתניא [י]משגלו שבט ראובן ושבט גד וחצי שבט המנשה בטלו יובלות שנאמר וקראתם דרור בארץ לכל יושביה בזמן שכל יושביה עליה ולא בזמן שגלו מקצתן יכול היו עליה והן מעורבין שבט בנימין ביהודה ושבט יהודה בבנימין יהא יובל נוהג תלמוד לומר לכל יושביה בזמן שיושביה כתיקונן ולא בזמן שהן מעורבין א"ר נחמן בר יצחק מנו יובלות לקדש שמיטין

הניחא

הכא נמי תרתי ירושלים הוו. ותימה דלרבא נמי אנו צריכין לומר כן דתרי ירושלים הוו וי"ל דלרבא אין אנו צריכין לומר ביהודה תרי ירושלים הוו אלא בשאר ארצות אבל לרב אשי צ"ל ביהודה תרי ירושלים הוו:

וקדשו ערי חומה. פי' לענין מכירת בית בבתי ערי חומה ולענין שילוח מצורעים חוץ לעיר דדוקא בבתי ערי חומה צריך לשלוח המצורעים חוץ לחומה אבל שאר (ארצות) [עיירות] לא ואכניס ו)מנוגעות צריך פ)לשלוח חוץ לעיר ואפי' לא היו מוקפות מימות יהושע והכי תניא בתורת כהנים אתהן חוץ לעיר ואין אדם חוץ לכל העיר אלא חוץ לעיירות המוקפות חומה בלבד וא"ת מנלן הא לא כתיב בית חומה גבי אדם מצורע ואומר הרב רבינו יצחק דגמרינן חוץ למחנה מושבו דכתיב ביה במצורע (ויקרא יג) ממושב דכתיב בית מושב עיר חומה (שם כה) ופירש רש"י כאן דמקדש ליה (לארעא) בשתי תודות ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן כדאיתא בשבועות (דף טו. ושם) ובמס' שבועות פירש"י דאשכחן שהיו מקדשין חומות ירושלים בשתי תודות ובשיר כשבאו להוסיף על העיר ועל (העיירות) [העזרות] אבל שאר (ארצות) [עיירות] לא ידעתי היאך היו מקדשין אותן:

מנו יובלות לקדש שמיטין. מכאן תימה לברייתא דתני בירושלמי דמסכת גיטין ורש"י יא) כתב בפ' השולח (גיטין דף לו.) דתניא בירושלמי וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחד שמיטת יובל ואחד שמיטת שביעית בזמן שאתה משמט יב) [יובל] אתה משמט [שביעית] בזמן שאי אתה משמט נ)יובל אי אתה משמט שביעית וכאן אומר דלא מנו יובלות אלא לקדש שמיטין ופירש רש"י פ' השולח (שם) דההיא דערכין כ) דמדרבנן היא ואין משמע כן בת"כ ס)(ואומר אני כא) דתנאי היא (עכ"ל רש"י) (דהא דירושלמי רבי היא) ועוד אור"ת דהך ברייתא דמייתי) ריש פרק השולח (שם כב) וזה דבר השמיטה שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים כג) והא דירושלמי רבי היא אבל רבנן פליגי עליה דרבי ואמרי כד) מנין דיש שמיטה אף על פי שאין יובל ת"ל ע)(ויקרא כה) והיו לך שבע שבתות השנים ומנין שיעשה יובל אע"פ שאין שביעית ת"ל (שם) והיו לך תשע וארבעים שנה כה) [וסוגיא] דהכא אתיא כרבנן מיהו יש לייבש ההיא דתורת כהנים אפי' כר' והא דתני שביעית אע"פ שאין יובל יש לפרשה אע"פ שלא נהגו יובל והניחו בחטאם וכדתני בפ"ק דר"ה השנה (דף ט: ושם) יובל היא אע"פ שלא שמטו ואע"פ שלא תקעו יכול אע"פ שלא שלחו ת"ל היא דברי ר' יהודה רבי יוסי אומר יובל אע"פ שלא שמטו ואע"פ שלא שלחו יכול אף על פי שלא תקעו ת"ל היא:

אלא

עד גמלא. כל עיירות שבגליל עד גמלא היו מוקפות חומה מימות יהושע: **רבא אמר.** האי תנא אתא לפרושי מתני' והכי קאמר גמלא דקתני מתני' דהוי מוקפת חומה מימות יהושע היינו גמלא דגליל: **לאפוקי.** י)דאי איכא גמלא בעבר הירדן וביהודה לא הויא מוקפת חומה מימות יהושע וכן גדוד וכן חדיד וירושלים ביהודה לאפוקי עיירות שבגליל ועבר הירדן שנקראו חדיד ואונו וירושלים אינן מוקפות מימות יהושע: **אינך דליכא** יב) **כותייהו.** אינך דקא חשיב במתני' כגון קצרה ויודפת דליכא בדוכתא אחריתי דמסקי כשמתייהו לא אצטריך למיתני יג) ברייתא (א) בהי ארעא קיימי: **עשרה דברים.** מפרש בב"ק בפרק מרובה (דף פב:) וזה אחד מהם: **אין הבית חלוט** יד) . משום דכתיב (ויקרא כה) לקונה אותו לדורותיו וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים [ב"ק שם] ומאן קא מקני ליה: **לאו מי אמר רב יוסף וכו'.** במס' מכות בפ' אלו הן הגולין (דף י.): **את אלו.** המנויות במשנתינו: **וקידשום.** מפרש במסכת שבועות (דף טו.) דמקדשי לה בשתי תודות ובשיר ובית דין מהלכין ושתי תודות אחריהן וכו': **בטלו.** שאין קדושת הארץ נוהגת בהן ואין בהן דין ערי חומה: **משבטלה** טו) **קדושת הארץ.** בחורבן ראשון: **קדושה ראשונה.** שקידשה יהושע: **הא אמרת.** לקמן בסוף דהא מילתא דלא צריכי לקדושי דקתני סיפא ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה בידך כו' שקידשה לשעתה ולעתיד לבא: **חדא מינייהו.** הך דקתני קידשה לעתיד לבא ר' אלעזר בר יוסי אמרה כי היכי דקאמר אע"פ שאין לו עכשיו ואע"ג דחרוב לא בטלה קדושתיה: **אלא מקיש ביאתם בימי עזרא כו'.** דהא י) כי לא עשו לאו אסוכות מהדר אלא הכי קאמר כי לא עשו מה שעשו עכשיו מימות יהושע ומאי ניהו קדושת הארץ: **מנו שמיטין.** שהתחילו למנות שמיטין ונתחייבו במעשר: **והביאך ה' אלהיך וגו'.** בשובכם מן הגלות משתעי קרא דכתיב לעיל מיניה (דברים ל) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך: **ואידך.** לעולם כי לא עשו אסוכות קאי ולאו סוכות ממש אלא דבעא עזרא רחמי איצרא דעבודה זרה ולימסר בידיה כדאמר בסנהדרין (דף סד.): **ואגין זכותא.** דעזרא עלייהו: **כי סוכה.** כי לא עשו דבר זה בימות יהושע טו) כן והיינו דקפיד קרא לאדכורי יהושע טפי מהאחרים וקא מדבר ליה בלשון גנאי: **דבכל דוכתא כתיב יהושע והכא ישוע.** משום דלאיהו הוה ליה למיבעי רחמי עלה דמילתא דבשלמא משה לא בעא רחמי כו': **ירשתה אתה.** באותה קדושה ואין צריך לחזור ולקדש: **משגלו שבט ראובן.** בימי סנחריב: **מנו יובלות לקדש שמיטין.** ודאי יובל לא היה נוהג שיהו עבדים נפטרים משום יובל ולא שדות של מכר חוזרות אבל שמיטין היו נוהגים לשמט כספים ולשמט מזרע וקציר יז) דהא צריכין למנות שנת יובל כדי שיבואו השמיטין במקומן שלסוף ז' שמיטות היו מניחין שנת נ' שלא היו מונין אותה לשמיטה הבאה מפני שהיא ראויה להיות שנת יובל ושנה של אחריה מתחיל המנין דאם לא היו מונין יובלות היו מונין אותה שנה לחשבון השמיטין והוו השמיטין שלא במקומן:

הניחא

מסורת הש"ס

א) [ב"ק פב: וש"נ], ב) [מכות י.], ג) [נ"ל אמר ר' ישמעאל ברבי יוסי], ד) מגילה י. [שבועות טז.], ה) [חולין ז. וש"נ], ו) [מגילה י. שבועות טז. תוספתא פ"ה ה"ו], ז) מגילה ג: וש"נ, ח) [נ"ל כל הקהל], ט) [נ"ל שלש מאות], י) [דליכא גמלא כי דלא הויא ל"ק], כ) [דהאי ל"ק], ל) [ודוקא אכניס ל"ק], מ) נ"ל להשליך, נ) [שביעית א"א משמט יובל ל"ק], ס) ואומר ר"י דתנאי היא דירושלמי וכך ברייתא כו' ל"ק, ע) [כדתניא בת"כ מנין שיעשה שביעית אע"פ שאין יובל ת"ל ל"ק].

רבינו גרשום

חומה: [קצרה הישנה שבחתום ציפורי]: עד גמלא בגליל. כלומר כל העיירות שבגליל שיוצאות מגמלא ועד גמלא בכלל שגמלא היו בה ג' חצרות של [ב'] ב' בתים והן מוקפין חומה מימות יהושע בן נון נידונין כבתי ערי חומה למעוטי הקטנות מגמלא [שאין נידונין] וכן עד גדוד בעבר הירדן וחדיד ואונו וירושלים ביהודה שכל אותן שהן גדולות כיוצא בהן או יתירות מהן ומוקפות חומה מימות יהושע בן נון נדונין [כערי] [כבתי] ערי חומה. [רבא אמר. הא דתנא גמלא בגליל לאפוקי גמלא שיש בשאר ארצות שאינן מוקפות מימות יהושע ואף לא גדוד דשאר ארצות. והנך קצרה וחקרה ויודפת דמוקפות חומה מימות יהושע דלא איכא דכוותיה בשאר ארצות שיהא להן שמות הללו ואין מוקפות חומה לא איצטריך ליה לאדכורי בתוספתא: עשרה דברים נאמרו בירושלים. פרטן בפרק מרובה: א"ר יוחנן כירושלים. כלומר בעין ירושלים בעינן שיהא מוקפת חומה מימות יהושע ולא כירושלים עצמה דאין הבית חלוט בה שהיא של כל ישראל: ואילו הכא. גבי אלו מקומות שהזכרנו: תרתי קדש הוו. (קאמר) במסכת מכות בפרק אלו הן הגולין: למה מנו חכמים את אלו. ידפת וגמלא כו']: וקידשום לשמיטה ויובלות ולמעשרות [ולתודות] [ולתורת] בתי ערי חומה: [אבל הראשונות. שהיו קדושות כבר והן מוקפות חומה מימות יהושע בטלה קדושתן משבטלה הארץ משגלו]: מדקאמר קידשום קסבר קדושה הראשונה. שקידשם יהושע: קידשה לשעתה. כל זמן שהיו בה עד (שגלו) [ושעת החורבן]: ולא קידשה לעתיד לבוא. שאין אותה [קדושה] נוהגת כשחזרו מן הגולה: וכי אלו בלבד. שהוזכרו למעלה היו מוקפות חומה מימות יהושע והלא כבר [נאמר ששים עיר וגו' וכתיב כל אלה חומה גבוהה]: הא אמרי' (השתא) לקמן דלא צריך לקדושינהו. כדקאמר מפני שקדושה הראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא: אלא מצאו אלו שלא נשתנו מכמות שהיו [ומנאום להילכותיהן]: כל מצות הללו. שנוהגות בעיירי' שמוקפות חומה [מימות יהושע] נוהגות בהן. כדהנך בטהרות עיירות המוקפות חומה מימות יהושע בן נון מקודשות ממנה: [תרי תנאי ואליבא דר' ישמעאל בר' יוסי. מר אמר קידשה לעתיד לבוא ומר אמר לא קידשה]: אשר לו חומה אע"פ שאין לו עכשיו. דלא כתיב והיה לו חומה אלא אשר לו משמע דאפי' היה לו קודם לכן נחשב עיר חומה אלמא קסבר קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא: בחידוש כל הדברים. [הללו אלמא] הוצרכו לקדש פעם שניה: ואידך. מאן דאמר דקידשה נמי לעתיד [לבוא] במאי מוקים ויעשו כל הקהל השבים [סכות וישבו בסכות]: קסבר לאו סוכות ממש קאמר אלא דאגין זכותיה דעזרא עלייהו כי סוכה משום דבטיל יצרא דע"ז מנייהו כדמפרשי' במס' סנהדרין בפ' ארבע מיתות: והיינו דקא קפיד קרא עילויה. דמחסרו ויקראו ישוע דלא בעא רחמי ולא בטליה ליצר דע"ז: ולהאי תנא והכתיב אשר ירשו אבותיך וירשתה דמקיש אף ירושתך בחידוש כל הדברים אלמא וצריכה לקדושי דלא קידשה לעתיד לבוא הכי קאמר. אמר לך הכי דריש לקרא כיון דירשו אבותיך ירשתה אף [אתה] באותה קדושה עצמה ואי אתה צריך לקידוש אחר]: כל הקהל כאחד ארבע ריבוא. דאפי' עישור מישראל לא היו במקומן דהכי גמירי [דלעולם] אין ישראל פחותים מששים ריבוא כ"ש דלא מנו יובלות: [והיו מעורבבים בחלוקת שבט יהודה ובבנימין: אמר רב יצחק מנו]. יובלות לצורך לקדש שמיטין [לפי שהשמיטין לא בטלו אלא היובלות בלבד ולכך היו מונין יובלות כדי לקדש שמיטין]: כזמנן לפי שאין שנת היובל בחשבון שני השבוע לפיכך הוצרכו למנות ולידע מתי הוא יובל לפי שאחר ד' שמיטין הוא יובל ויש להן לעשות שמיטה שמינית לאחר ח' (ימים) [שנים] לפי שאין שנת יובל עולה לחשבון השמיטה:

תורה אור השלם

א. וַנִּלְכֹּד אֶת כָּל עָרָיו בָּעֵת הַהִוא לֹא הָיְתָה קִרְיָה אֲשֶׁר לֹא לָקַחְנוּ מֵאִתָּם שִׁשִּׁים עִיר כָּל חֶבֶל אַרְגֹּב מַמְלֶכֶת עוֹג בַּבָּשָׁן: דברים ג ד

ב. וַיַּעֲשׂוּ כָל הַקָּהָל הַשָּׁבִים מִן הַשְּׁבִי סֻכּוֹת וַיֵּשְׁבוּ בַסֻּכּוֹת כִּי לֹא עָשׂוּ מִימֵי יֵשׁוּעַ בִּן נוּן כֵּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַהוּא וַתְּהִי שִׂמְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד: נחמיה ח יז

ג. וֶהֱבִיאֲךָ יי אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ: דברים ל ה

ד. כָּל הַקָּהָל כְּאֶחָד אַרְבַּע רִבּוֹא אַלְפַּיִם שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שִׁשִּׁים: עזרא ב סד

ה. וְקִדַּשְׁתֶּם אֵת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה וּקְרָאתֶם דְּרוֹר בָּאָרֶץ לְכָל יֹשְׁבֶיהָ יוֹבֵל הִוא תִּהְיֶה לָכֶם וְשַׁבְתֶּם אִישׁ אֶל אֲחֻזָּתוֹ וְאִישׁ אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ תָּשֻׁבוּ: ויקרא כה י

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אינך דליכא כו' דבהאי ארעא קיימא נ"ב ולא כשום ארץ אחרת:

מוסף רש"י

אין הבית חלוט בה. לדין בתי ערי חומה, אלא גאולה תהיה לו אם ירצה לגאול ואם יגיע יובל יצא כיובל בתי חצרים (ב"ק פב:). למה מנו חכמים את אלו. עיירות נמנו (לעיל) לענין בתי ערי חומה לומר שהיו מוקפות חומה מימות יהושע בן נון ואין שם יותר מישעה, ולמה מנאום והלא הרבה היו שם, והשם נמי מנן וכל כיוצא בהן (מגילה י.) והיה להם למנות עיר הרבה שלא מנאום (שבועות טז.). וקידשום. לא פירש לי כמה מקדשים ערי ארץ ישראל (שם). קדושה ראשונה קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא. קדושה ראשונה שקידשה יהושע לשעתה, לא קידשה לעתיד לבא, אבל קדושה שניה נתקדשה לעולם, כדתניא ביבמות (פב:) קדושה ראשונה ושניה יש להם שלישית אין להם (חגיגה ג:) וכי אלו בלבד היו. מוקפות חומה מימות יהושע בן נון (שבועות שם). מצאו אלו. דרך כיבוש (שם). הא אמרינן. לקמן בסיפא דהא מתני' גופה, דלא צריך לקדושינהו, דקא מפיש ואזיל כי וכל שתעלה בידך מסורת מאבותיך (מגילה י.). כל מצות הללו. הנוהגות בערי חומה, שילוח מצורע וקריאת מגילה בי"ש ופ"ו עשר והבית חלוט כל לסוף שנה (שם) ושאין עושים מגרשיהם שדה (שבועות שם).

שיטה מקובצת

א) זה בית והתניא: ב) תניא אמר ר': ג) תיבת קדושת נמחק: ד) אמרינן לקמן דלא: ה) אלא מנאו אלו ומנאום ולא: ו) קידשה בפ"ק דחולין ובפ"ק דשבועות ובפ"ק דחגיגה: ז) ישוע בן נון את ה' נמחק: ח) סוכות בא שימה ולא עשה סוכות עד: ט) חומה ונתחייבו במעשר ואומר: י) ירשת אתה ומי: יא) ועזרא דכתיב יבן דכותיהו א"י: יב) לאתויי בברייתא בהי: יג) תלוט בה משום: יד) תיבת קדושת נמחק: טו) יהושע בן נון והי' דקפיד תיבות בן נמחק תיבת והיינו ל"ש: טז) וקציר והיו צריכין תיבות דהא נמחק: יז) ירש"י כתבה בפ': יח) משמט יובל אתה משמט שביעית בזמן: כ) 'ערכין מדרבנן היא ואין משמע כן ואומר ר"י תיבת בתו"כ אין כאן מקומו ומקומו בשיטה נ"ב א) והיבת אני נמחק: כא) תנאי היא דהא תיבת עכ"ל רש"י נמחק: כב) השולח רבי אומר וזה: כג) כספים לא איירי בתחילה ובריעה אלא בשדות התורות לבעלים ביובל והשמטת קרקע קרי יובל ולשביעית קרי השמטת כספים דשביעי' משמטת כספים ולא יובל והכי קאמר בזמן שאתה משמט יובל אתה משמט שביעית כה"א דירושלמי תיבות והא רבי היא ל"ש ונמחק: כד) ואמרי דיש יובל אע"פ שאין שביעית כדאיתא בתו"כ מנין שיעשה שביעית אע"פ [ש"ן יובל] תיבות דיש שמיטה ל"ש ונמחק: כה) שנה דברי רבי יהודה וחכמים אומרים שביעית נוהגה אע"פ שאין יובל והיובל אינו נוהג אלא א"כ נוהג שביעית והכא אתי אות ד' א' נמחק:

א) נ' כאות כל